

σήμαινε καί ἐπισφαλή ψυχική καί διανοητική υγεία —δέν ὑπῆρχε γνήσια ἀντιστοιχία συναισθήματος, σκέψεως καί ἐκφορᾶς— σήμαινε καί λησμονιά τῶν τρόπων τους, σήμαινε καί λιγότερα ἀναχώματα πρὸς τὴν χειραγώγηση, σήμαινε λιγότερο παιγνίδι καί νοστιμιά στὴν κύρια ψυχαγωγία τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι ὁ γλωσσικός τρόπος τοῦ ἄλλου, σήμαινε λιγότερες διηγήσεις καί λιγότερη διάθεση γι' αὐτές, σήμαινε τέλος φτενότερο στρώμα ψυχικῆς ὑποδοχῆς τῆς ζωῆς.

Ἐπισημαίνει πὼς ἡ ψυχική κακοποίηση τῶν παιδιῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴ γέννησή τους καί ἐπιδεινώνεται μὲ τὰ χρόνια ἐντὸς τῆς οἰκογένειας. Ἡ τρομώδης ἀγάπη τῶν γονιῶν γίνεται ἀτσάλινη μέγκενη, ἐνῶ ἡ συναισθηματικὴ ἐλευθερία ὄλων πετσοκόβεται ἀπὸ ἠρόρι ἀπὸ τὰ ἀμφίπλευρα χρέη αὐτῆς τῆς στυγνῆς ἀγάπης. Στὸ παιδί ἐμφωλεύει ἰσοβίως ἓνα ἀφόρητο ἄγχος καθὼς ἡ ζωὴ του, ἀνήλικη καί ἐνήλικη, ὀφείλει νὰ εἶναι τόσο ἰδεώδης πού νὰ συνιστᾷ τὴ δέουσα ἀνταμοιβὴ τῶν γονιῶν του «γιὰ τὸν ρόλο τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς πού τοῦ προετοιμάζαν.»

Αὐτὸ τὸ πλάσμα ἐσωτερικεὺε ἄριξη σπουδαίωτητα ἀπ' τὰ προσηλωμένα ἐπάνω του μάτια τῶν γεννητόρων.

Δέν ἦταν ἄξιο ἀπορίας πού τὸ παιδί μεγαλώνοντας κατέληγε ἓνας περιλῦπος, παντέρημος μεσήλικας, βαθιὰ στραμμένος μέσα του, πολιορκημένος ἀπὸ τὸ φόβο, ἀνίκανος γιὰ ξεγνοιασιά καί πάντα ἀπρόθυμος νὰ μοιραστεῖ ὀλόκαρδα τὸ χρόνο του μὲ τὸν ἄλλο.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ Σάν τό λίγο τό νερό ὁ ἦρωας δραπετεῦε φτερουγίζοντας ἀπὸ τὸ φέρετρο, ἀναζητώντας ἓνα «μικρὸ καλοκαιράκι», τὴ ζωὴ. Ἐκεῖνὴ τὴ ζωὴ ὅμως ὅπου ἀκόμα οἱ χειμῶνες προετοιμάζαν τὰ καλοκαίρια καί ὄλος ὁ χρόνος ἦταν «ἀπόλυτη χαρὰ καί αἰθρία». Πένθημη δέηση σέ ἐκεῖνον τὸν θερινὸ χρόνο ἀπευθύνει ὁ ἀφηγητῆς στὸ ἐξάισιο διήγημα «Καλοκαίρι στὰ

σώματα, καλοκαίρι στίς καρδιές» (Ἡ φλέβα τοῦ λαμοῦ, 1998) βλέποντας ξανά, συνεπαρμένος ἀπὸ συγκίνηση, ὄλους τοὺς ἀγαπημένους νεκρούς, «πρὶν τὴν ἀρρώστια καί τὸν θάνατο, πρὶν τὴν ἔγνοια», νὰ τὸν πλησιάσουν θαλεροί καί γελαστοί, ἀνυπομονώντας «γιὰ τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς».

Ἐπισημαίνει τὸ τελευταῖο βιβλίο του, ὅπου, τρόπον τινά, μετουσιώνεται σέ οὐτοπία τὸ στοχαστικὸ μέρος ἀπὸ τὸ Σάν τό λίγο τό νερό, «σ' ἓνα παλιὸ καλοκαιράκι». Ἐδῶ μοιάζει νὰ ἔχει εὐδοθεῖ ἡ αἰσιόδοξη ὑπόθεση τοῦ νεκροῦ ἀφηγητῆ γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι τῆς ἀνθρωπότητας. Θέλοντας νὰ μετριάσει τὴν ἀπώθησή του γιὰ τοὺς σύγχρονους ἀνθρώπους, συλλογίζεται πὼς ἴσως ἡ περισπούδαστη φρενιτιδιά τους νὰ ἦταν μέρος ἑνὸς συλλογικοῦ σχεδίου μὲ στόχο τὴν «τεχνογνωσία τῆς φυγῆς». Σέ μιά εἰκασία εἰρωνικά ἀθωωτικὴ γιὰ τὴν οἴησή του βλέπει τὸν ἀνθρώπο νὰ ἐπείγεται νὰ διαπλεύσει τὸ σύμπαν εἰς ἄγραν τῆς μεγαλειώδους εὐτυχίας τὴν ὅποια ἀξιώνει.

Ἴσως ἡ ἐπίτευξη τῆς ὀρθιας στάσης του ἦταν τὸ πρῶτο βῆμα τῆς ἀποκολλήσεώς του ἀπ' τὸν φλοιὸ τῆς γῆς.

Ἴσως, πάλι, τὸ ἀνθρώπινο εἶδος «φουραίνει τὴν προγονικὴ του μνήμη γιὰ νὰ ἀφήσουν οἱ ἀνθρώποι χωρὶς μεγάλο πόνο τὴν γῆ».

Οἱ ἀνθρώποι τοῦ παρόντος ἀφηγήματος δέν χρειάστηκε νὰ ταξιδέψουν μακριὰ γιὰ νὰ βροῦν τὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. Χάρη σέ μιά εὐτυχὴ συγκυρία ἀνακάλυψαν τὸν παράδεισο στὰ ἑλληνικὰ νησιά, πού συγκροτήθηκαν κάποια στιγμή τοῦ ἀπώτερου μέλλοντος σέ αὐταρκες ἔθνος. Ἄλλωστε καί στὴν πρότερη ὀλότητά του τὸ ἔθνος μας δέν ἦταν στὰ μάτια τῶν ἄλλων ἔθνῶν τίποτα παραπάνω ἀπὸ μιά «χαριτωμένη δαντελωτὴ ἀμμουδιά» (Τὰ ὀπωροφόρα τῆς Ἀθήνας). Ὅπως καί ἂν ἔχει, ἡ ζωὴ στὸ βιβλίο

πραγματώνει στό απόλυτο τά ἤθη καί τά ἐλέη τῆς «χωριανικῆς ζωῆς» πού ἀναβιώνει τό Σάν τό λίγο τό νερό. Ἐδῶ οἱ διακαεῖς πόθοι τοῦ νεκροῦ νοσταλγοῦ ἔχουν γίνει πραγματικότητα. Ἡ κλεινή δημοκρατία αὐτῆς τῆς κατακερματισμένης νησιωτικῆς ἐπικράτειας κατόρθωσε νά ἀναγάγει τήν εὐζωία σέ κοινό ἀγαθό. Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀτόμου δέν διαχωρίζεται ἀπό τήν κοινωνική εὐημερία. Οἱ πολῖτες ζοῦσαν προσηλωμένοι στό οὐσιώδες καί ἐνωθιαν τήν ἐσωτερική τους ἀρμονία ἀρρηκτη μέ τή συμπόνια. Ἡ χαιρεκακία δέν κέντριζε τόν ψυχισμό τους διότι δέν ἀντλοῦσαν οὔτε εὐχαρίστηση οὔτε αὐτοεπιβεβαίωση ἀπό τό πέσιμο τοῦ ἄλλου. Ἡ συμπεριφορά τους δέν περιστελλόταν ἀπό ἀπαγορεύσεις, κανόνες καί καθήκοντα, στό βαθμό πού μιᾶ ἐμφυτη ροπή τοὺς κατηύθυνε πρὸς τήν ἠθικότητα. Ἦταν ἀνάλαφροι ἀπό μέρμνες καί γι' αὐτό δεκτικοί στήν παραμικρή συγκίνηση. Γοητεύονταν ἀπό τόν ἤχο τῶν λέξεων, τίς ὁποῖες ἀναζητοῦσαν ἀκόμα καί στήν ἀπαρχή τῆς γλώσσας, καί ἀπολάμβαναν νά ἀκοῦν στίς συχνότητες τῶν «αἰθέριων κυμάτων» τίς ἀναρίθμητες ιστορίες τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ἀπό βιβλία εἴτε φτιαγμένες μέ λόγια πετρόνεντα. Κατακλύζονταν ταυτόχρονα ἀπό τή λυτρωτική αἴσθηση τῆς μηδαιμότητας πού τοὺς προέτρεπε νά ἐγκλωπῶθουν τῆ φυσικότητα τῶν ζωικῶν τρόπων. Εἶχαν ἀποποιηθεῖ κάθε αὐταπάτη γνώσης, σέ σημεῖο πού ἀμφέβαλλαν ἀκόμα καί γιά τά αὐτονόητα ἀπό τή στιγμή πού δέν τά ὄριζαν οἱ ἴδιοι. Ἦταν ὅμως ἐξαιρετικά φειδωλοί μέ τίς ὑπαρξιακές ἀπορίες καθὼς ὑποψιάζονταν πῶς «οἱ βυθοί τῶν ἐρωτημάτων τῆς ζωῆς εἶναι ἄπατοι» (Τά ὀπωροφόρα τῆς Ἀθήνας).

[...] ἡ δουλειά, τό παιγνίδι καί ἡ πεζή, κατά κυριολεξία, καθημερινότητά τους ταυτίστηκαν. Ἦταν φυσική ἀλληλοδιαδοχή μεταξύ τους. Ἐξέλιπε ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκπλήξεως καί δημιουργήθηκαν οἱ δικοί τους κύκλοι παρηγορητικῶν

βεβαιότητων. Ἔτσι ἐπαψαν σιγά-σιγά οἱ χαοτικές κινήσεις τοῦ νοῦ, πού ἔτεινε νά γίνει μέ τόν τρόπο του, ἓνα οὐδέτερο ὄργανο σάν τά ἄλλα τοῦ σώματος. Ἦσως μιᾶ ἀκόμα ἐπανακτηθεῖσα ιδιότητα τῶν ζώων.

Ἐκτιμοῦσαν βαθιά τήν πολύτιμη διδαχή τῆς φύσης, διότι καταλάγιαζε τό φόβο τοῦ θανάτου καταδεικνύοντας πῶς ὁ μαρασμός κυφορεῖ τήν ἀναγέννηση καί τό ἀντίστροφο. Τό ἀκατάλυτο δέσιμό τους μέ τό χῶμα ἰσχυροποιῶσε τήν εἰρήνη τους μέ τή ζωή. Ἡ γῆ τοὺς ἔτρεφε, ἡμέρευε τήν ψυχή τους, ἀποθέωνε τοὺς ἔρωτές τους, νοηματοδοτοῦσε τό χρόνο καί στό τέλος τοὺς ὑποδεχόταν μέσα της γαλήνιους καί χορτάτους, πανάλαφρους. Ἡ φυσική εἰσοδοχὴ τοῦ θανάτου στή ζωή ἐπισημαίνεται καί σ' αὐτά Ὀπωροφόρα τῆς Ἀθήνας, ὅπου ὁ συγγραφέας σκέφτεται πῶς ὁ σημαντικότερος, ἐν πολλοῖς ἀσύνειδος, σκοπός τῶν ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ

[...] ἦταν νά διαβοῦν εἰρηνικά τήν γέφυρα πρὸς τό ἐπέκεινα. Αὐτή ἡ βαθιά θέληση ἴσως νά ρύθμιζε καί τήν ζωή τους.

Ὡστόσο στήν πολιτεία τῆς Σιωπῆς τοῦ ξερόχορτου στήν ἀποδοχή τοῦ θανάτου ἐνυπάρχει καί ὁ σεβασμός τῆς προσμονῆς του. Ἡ αὐτοκτονία ἦταν ἱερό δικαίωμα καί ἡ κοινότητα ἔστεργε νά βοηθήσει ὅποιον ἐκδήλωνε σχετική ἐπιθυμία. Εἶναι εὐνόητο πῶς ἐλάχιστοι ἤθελαν νά φύγουν ἀπό τέτοια ζωή.

Ἐκεῖνο ὅμως ἀπό τό ὁποῖο ἐμφοροῦνται κυρίως οἱ ἔνοικοι τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ὀλόθερμη πίστη τους στή «μοναδική παρηγοριά τῆς ἀγάπης». Πέρα ἀπό τήν οἰστρηλασία τους ἀπό τό γενετήσιο ἔνστικτο τήν ὁποία ἀποδέχονταν χωρὶς ἀναστολές ἤδη ἀπό τήν πρώιμη ἐφηβεία, δέν ἦταν σπάνιες οἱ φορές πού ἡ ἀγάπη θέρμαινε τόσο τό ἐρωτικό σμίξιμο, πού ἐντέλει ἔτικτε τήν τέλεια ψυχική ἔνωση. Ὅλοι ἀγαποῦσαν γενναϊδῶρα, ἀλλά, ἀπό τήν ἄλλη, δέν ἀπαι-

τούσαν αγάπη για νά υποδεχτοῦν τό σῶμα τοῦ ἄλλου, καθώς λαχταροῦσαν τό ἀγκάλιασμα.

[...] ἐκτιμοῦσαν πολύ τό ἄγγιγμα, τό χᾶδι καί κατά περίσταση ὅλα τά σώματα ἀνταποκρινόντουσαν σ' ὅλα τά χέρια. Ἔτειναν τά δύο φύλα πρὸς τήν ἐρωτική σύγκλιση.

Στά διηγήματα τοῦ Δημητρίου ἡ κατάπιξις αὐτοῦ τοῦ διάπυρου πόθου τῆς σάρκας, τῆς ἐρωτικῆς πλησμονῆς, ἐνέχει μιᾶ φονική μορφή ψυχολογικῆς βίας καί γι' αὐτό καταλήγει στό ψυχικό σῶμα καί ὄχι σπάνια στήν ἐξαγριωμένη παραφροσύνη. Στά Ὀπωροφόρα τῆς Ἀθήνας στή διαδικασία τῆς συγγραφῆς τοῦ διηγήματος, τό ὅποιο ἀποτελεῖ τόν κορμό τῆς μυθοπλασίας, παρεμβάλλονται, ὅπως εἶδαμε, σκέψεις πού ἀνακαλοῦν τήν ἄλλοτινὴ ποιότητα τῆς ζωῆς. Σέ ἐκείνη τήν «κατά φύση ζωή» οἱ συνευρέσεις τῶν σωμάτων δέν διαμεσολαβοῦνταν ἀπό ἀλυσιτελεῖς, ἀποθαρρυντικῆς διερωτήσεις περὶ τοῦ ποσοστοῦ λαγνείας καί ἀγάπης, οὔτε ἀναχαιτίζονταν ἢ ὑπαγορεύονταν ἀπὸ ἀπώτερες προσδοκίες.

Καί αὐτὴ ἡ ἔλλειψη προσδοκιῶν, ἡ ἔλλειψη ντροπῆς ἔλυνε τά σώματα καί ἡ ἐρωτικὴ ροὴ ἦταν φυσικὴ καί ἀπλή ὅπως στά ζῶα καί δέν τό λέω μὲ τρόπο ὑποτιμητικό.

Παράλληλα οἱ σκέψεις τοῦ συγγραφέα ἀνιχνεύουν ἀντιστοιχίες ἀνάμεσα στήν ἔλξη καί τήν ἀπώθηση πού ἀσκοῦν οἱ λέξεις καί στίς διαφορετικῆς συγκινήσεις πού προκαλοῦν τά σώματα. Ὅπως οἱ σμίξεις τῶν λέξεων πού συνθέτουν τό συγγραφικό ὕφος προκύπτουν κατά βάθος ἀπὸ ἀφανέρωτες διεργασίες σέ κρυφὰ μέρη τοῦ μυαλοῦ, στίς «σμίξεις τῶν ἀνθρώπων» συνεργεῖ κάτι τόσο φευγαλέο ὅπως εἶναι «ἡ διακλάδωση τῆς ψυχῆς στό σῶμα, καί κυρίως στό πρόσωπο». Καί στίς δύο περιπτώσεις οἱ συνδέσεις κυφοροῦνται «στά μύχια τῆς ἐσωτερικότητος».

Στήν καλοκαιρινή πολιτεία πού ἀπλώνεται φωτόλουστη στή Σιωπὴ τοῦ ξερόχορτου οἱ σαρκικές σχέσεις εἶναι τελείως ἀποκαθαρμένες ἀπὸ τήν ὑστεροβουλία. Ἡ πλήρωση τῆς ἡδονῆς δέν προϋπέθετε κανένα ἀπολύτως διαπιστευτήριο πλὴν τῆς ἀμοιβαίας προθυμίας τῶν σωμάτων. Γυναῖκες καί ἄντρες ἀπολάμβαναν τήν αὐτονόητη ἐρωτικὴ τους διαθεσιμότητα καί ἀγαπιούνταν ἢ ἔκαναν ἔρωτα ξεκούραστοι ἀπὸ ὑπολογισμούς καί ἀδιέξοδες ἀποτιμήσεις τῆς ἐπιλογῆς τους.

Δέν εἶχαν ὑπέμετρες ἀπαιτήσεις διότι οὔτε οἱ ἴδιοι διετίθεντο ὡς ἰδανικό γιὰ ἓνα ἄλλο πρόσωπο.

Ὁ ἥρωας στό Σάν τό λίγο τό νερό ἀναπολώντας τό θάμβος τῆς ζωῆς στό χωριό ξεχωρίζει ὡς «ὑψιστὴ ἀνθρώπινη παρηγοριά» τό δυνατό ζευγάρι, ὅταν ἡ ἐρωτικὴ διάθεση δέν «ἀσφυκτιοῦσε μέσα σέ δεκάδες ἀντιπερισπαστικές μέριμνες». Ἡ σαρκικὴ ἔλξη ἐκλύοταν ἀπὸ μιὰ «πηγαία διάθεση» πού δέν εἶχε καθόλου ἀνάγκη φαντασιώσεις μιᾶς ἰδεατῆς εὐτυχίας. Μόνο στήν «ὑστερὴ ἀτομοκρατία» ἡ δυαδικὴ σχέση ἔγινε βασανιστικὴ

[...] γιατί συνοδεύταν μονίμως ἀπ' τὶς ἀμφιβολίες τῆς ἐπιλογῆς. Ἀμφιβολίες πού ἐπέτεινε ἡ ἀνικανότητα θαυμασμοῦ ἢ ἔστω ἐκτιμήσεως. Πῶς νὰ θαυμάσεις κάποιον, ὅταν ὀμφαλός τῆς γῆς εἶσαι ἐσύ; Πῶς νὰ ἐπικεντρωθεῖς σέ ἓναν ἄνθρωπο, ὅταν θέλεις νὰ τοὺς γοητεύσεις ὅλους; Τό δέ ζευγάρι αὐτοαναλώνεται στόν μικρότατο κύκλο του —περίπου κουκκίδα— καί τό συνοδεύει πάντα ὁ φόβος τῆς προσωρινότητος, τῆς ἀπορρίψεως, τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀξιώτερου ἀνταγωνιστῆ. Χειρότερα ἀκόμα, τό συνοδεύει ὁ φόβος πού ροκανίζει τά σωθικά γιὰ τήν μόνιμη ἀσφάλεια, τήν μόνιμη εὐτυχία, γιὰ τήν ἀπόδοση τῆς ἐπενδύσεως.

Βέβαια ὁ φόβος αὐτός πού ἐκχυδαίζει τήν ἐπαφή ἐνός ἐρωτικοῦ ζευγαριοῦ, ἐκπορεύεται, κατὰ κύριο λόγο, ἀπὸ τήν πλευρὰ τῆς γυναίκας,

σαφώς πιό έπιρρεποῦς στόν προορισμό τῆς ἀνα- παραγωγῆς. Ἐπώθησε γιά τήν παγίδευση τῆς γυναικείας φύσης στό ἄγχος τῆς πιό εὐδόκιμη τεκνοποιίας, νιώθει καί ἕνας διηγηματογραφικός ἥρωας στή συλλογή τῶν *Ζύγια τοῦ προσώπου* («Μάι πέρσοναλ γουόρ»), ὁ ὁποῖος ἀναρωτιέται, προφανῶς ρητορικά:

Καί ποιά γυναίκα εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπό τό φυσικό καί κοινωνικό κράμα πού συνδέει τήν ἀγάπη μέ τήν ὠφέλεια;

Μόνο στή *Σιωπή τοῦ ξερόχορτου* οἱ γυναῖκες ἐλευθερώνονται ἐπιτέλους ἀπό τήν ἀγωνία γιά τήν «ἀπόδοση τῆς ἐπενδύσεως» καί ἔτσι παύουν νά παιδεύονται ἀπό τήν «ἀνελαστική ἐπιλογή τοῦ ἱκανοῦ, κοινωνικά, συντρόφου.»

Ἐπαψε νά θολώνει τήν ἔλξη καί τήν ἀγάπη τό ζωῶδες συμφέρον τῆς ἐπιβίωσης.

Στήν «κοινωνία τῶν νησιῶν» τὰ ἄτομα ἐπαφίεντο γιά ὅτιδήποτε ὑπερέβαινε τή θεμελιακή πίστη τους στήν ἔνθεη οὐσία τῆς ἀγάπης, στή δικαιοσύνη καί τήν ἄπειρη σοφία τοῦ «πᾶν τοῦ παντός». Μπορεῖ νά εἶχαν ἀπαλλάξει τούς οὐρανούς τους ἀπό θεότητες καί τούς ἑαυτούς τους ἀπό τό φόβο μᾶς ἀσύλληπτης ἐξουσιαστικῆς δύναμης, ἀλλά δέν μπορούσαν ἀκόμα νά ἀπαγκιστρώσουν τή σκέψη τους ἀπό τό μυστήριο τῆς ὑπαρξῆς. Ἡ ταπεινότητά τους τούς ὑποχρέωνε νά ὀνοματίσουν τή μεταφυσική ἀπορία, πού ὅμως δέν δοκίμαζε οὔτε κατ' ὑπόνοια τήν εὐσέβειά τους γιά τό χῶμα, «μικρό μυστικό τῆς ζωῆς.»

Μάλιστα συμβόλισαν, ποιητικά κατά κάποιον τρόπο, τό μικρό μυστικό, μέ τό πιό ταπεινό ξερόχορτο τοῦ θέρους· τό γαῖδουράγκαθο.

Ἡ πολυπλοκότητά του τό ἔδειχνε ἀπέριωθταυμαστό καί ἀνυπέρβλητα ἀπόκορφο καί γινόταν ἐπίσης δείκτης τοῦ πεπερασμένου τῆς νόησης καί τῆς ἀτέλειαις τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστα-

σης. Τό ἀχειροποίητο αὐτό ξερόχορτο ἦταν τό σύμβολο τῆς θρησκευτικότητας τῶν μακάριων νησιωτῶν πού ἀνάβλυζε ἀπό τή φύση καί ἐγχεόταν πάλι σέ αὐτή. Δέν χρειάζονταν μυσταγωγίες σέ ἄγιους τόπους λατρείαις γιά νά ἀναπέμψουν τήν εὐλάθειά τους.

Ἐπὶ τῆς νύχτες πρὶν τήν κατάκλιση, ἄνοιγαν τήν ἀγκαλιά τους σάν μικρά παιδιὰ στά οὐράνια. Καί ὅποτε κατ' ἴδιαν ἔνοιωθαν τήν ἀνάγκη, ἄνοιγαν πάλι τήν ἀγκαλιά τους πρὸς τὰ οὐράνια, πρὸς τό πᾶν.

Μέγα ἐπίτευγμα αὐτῆς τῆς κοινωνίας ἦταν τό ὅτι κατέλυσε τήν «οἰκογενειακή δημοκρατία» ἢ ἀλλιῶς τήν «ἐποχή τοῦ μητρικοῦ θρήνου». Τὰ παιδιὰ δέν πορεύονταν πρὸς τήν ἐνηλικίωση καταρακωμένα ἀπό τό φορτίο τῶν γονεϊκῶν προσμονῶν. «Κοινωνικές» μητέρες πού ἀναλάμβαναν ἐκ περιτροπῆς τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τῆς εὐρύτερης κοινότητας εἶχαν ἀμβλύνει κατά πολὺ τή σημαντικότητα καί τή συνασθηματική ἐπιβολή τῆς φυσικῆς μητέρας. Δέν ὑπῆρχε περιθώριο νά δημιουργηθεῖ ἐξαρτητική σχέση μεταξύ μητέρας καί παιδιοῦ καί ἔτσι «[...] ἐξέλιπαν ἀπ' τόν ψυχισμό τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἀκρατῆ ἀγάπη καί ὁ ἐξ αὐτῆς ἀπύθμενος πόνος».

Ἡ εὐδία τῆς παιδικῆς ἡλικίας διασφαλιζόταν ἐπίσης ἀπό τήν ὥσμωση χαρᾶς καί γνώσης πού πλάταινε καί ζέσταινε τό μυαλό. Σέ αὐτό τό χαρισάμενο ἔθνος ἡ μάθηση ἦταν παιχνίδι καί τὰ παιδιὰ ἀνακουφισμένα ἀπό τό ἄγχος τῆς καταξίωσης κατέθεταν ἀπό νωρίς εὐφάνταστα ἔργα, ἐπιστημονικά καί καλλιτεχνικά. Οἱ ἐνήλικοι ὄχι μόνο δέν ὑποτιμοῦσαν τήν ἀνήλικη φαντασία καί νόηση, ἀλλά καί τούς ἔδιναν ἄπλετο χῶρο ἔκφρασης. Ὁ Δημητρίου εἶχε ὑπογραμμίσει καί στό *Σάν τό λίγο τό νερό* τόν ἐμπλουτισμό τῆς ὑπαρξῆς ἀπό τήν ἰσοτιμία τῶν ἡλικιῶν πού χαίρονταν οἱ ἀνθρωποι τοῦ χωριοῦ.